

СТАТЕВО-ВІКОВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

Поручинська І. В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті досліджено сучасну статеву-вікову структуру населення у Північно-Західному економічному районі. Проаналізовано співвідношення розподілу населення за статтю і віком. Визначено демографічне навантаження та особливості його розподілу за основними групами населення.

Ключові слова: населення; статево-вікова структура; демографічне навантаження; вік балансування.

Актуальність дослідження. Статево-вікова структура населення є одним з важливих демографічних показників. Під нею розуміють розподіл населення за віковими групами та віковими контингентами з метою вивчення демографічних та соціально-економічних процесів. Від статево-вікової структури населення залежить як спроможність до відтворення і характер демографічних процесів, так і здатність до економічної активності.

Аналіз попередніх досліджень. Поняття статево-вікової структури населення достатньою мірою досліджувалося науковцями, які займалися вивченням населення загалом, а саме С. Г. Стеценко, І. М. Прибитковою, Е. М. Лібановою та ін. [2; 5; 6]. Проте на регіональному рівні це поняття розкрито не в повній мірі.

Метою статті є аналіз особливостей статево-вікової структури населення Північно-Західного економічного району.

Виклад основного матеріалу. Північно-Західний економічний район, що має у своєму складі Волинську і Рівненську області, розташований на крайньому північному заході України і виходить до кордонів з Білоруссю і Польщею. За адміністративно-територіальним поділом у складі території Північно-Західного економічного району виокремлюють 32 райони, 22 міста, з них вісім - обласного підпорядкування, 38 селищ міського типу, 717 сільських рад та 2057 сільських населених пунктів.

Статево-вікова структура населення формується під впливом трьох основних факторів - співвідношення чисельності народжених живими хлопчиків і дівчаток; вікової диференціації смертності чоловіків і жінок; статево-вікового складу мігрантів. Оскільки перший фактор є фундаментальною біологічною константою, то вирішальна роль у формуванні та зміні статево-вікового складу населення регіону належить віковій диференціації смертності та статево-віковим відмінностям в інтенсивності міграції, що, в свою чергу, залежить від соціальних, економічних, екологічних умов життя населення [1].

Аналіз статистичних матеріалів свідчить про те, що у Північно-Західному економічному районі спостерігається постійне переважання жінок в загальній чисельності його населення. Хлопчиків народжується завжди більше. Але вже з вікової групи 25-29 років кількість жінок починає переважати над кількістю чоловіків. Це пов'язано з меншою пристосованістю чоловічого організму до довкілля, а також із шкідливими для здоров'я звичками, характерними більше для чоловіків (паління, вживання алкоголю), та небезпечними умовами праці чоловіків у багатьох галузях господарства.

За період незалежності загальна кількість населення Північно-Західного економічного району зменшилась на 55,2 тис. осіб. Зменшилась загальна кількість і чоловічого, і жіночого населення. Зокрема, жінок стало менше на 29,3 тис. осіб, або на 2,5 %, а чоловіків - на 25,9 тис. осіб, або на 2,4 % (табл. 1).

В останні роки зростання кількості чоловічого населення відбувається дещо швидшими темпами ніж жіночого. Проте, його частка у статевій структурі населення Північно-Західного економічного району залишається меншою ніж жіночого і становить 47,1 % проти 52,9 %. Варто зазначити, що протягом 1991-2012 рр. частка чоловіків ні разу не перевищувала 48,0 % (рис. 1).

Коефіцієнт навантаження жіночої статі чоловічою становить 889,4 ‰, а коефіцієнт навантаження чоловічої статі жіночою - 1124,4 ‰ [3; 4].

У віковій структурі населення теж сталися зміни, зокрема на 131,5 тисячі зменшилась кількість осіб у віці молодшому за працездатний та на 18,9 тисяч - у віці, старшому за працездатний, а кількість працездатного населення зросла на 95,2 тисячі (табл. 2).

Крім зменшення або збільшення кількості населення у певних вікових групах, вікова структура населення Північно-Західного економічного району не зазнала змін. Так, і надалі найчисельнішу вікову групу становлять особи у працездатному віці - їхня частка 60,3 %, частка

Кількість населення Північно-Західного економічного району*

Роки	Кількість постійного населення		
	Всього, тис. осіб	у тому числі	
		чоловіки	жінки
1991	2250,1	1059,1	1191,0
1992	2260,5	1063,5	1197,0
1993	2270,9	1069,8	1201,1
1994	2273,9	1073,9	1200,0
1995	2272,8	1073,1	1199,7
1996	2269,9	1071,9	1198,0
1997	2265,6	1069,4	1196,2
1998	2262,8	1062,3	1200,5
1999	2258,9	1058,4	1200,5
2000	2251,0	1054,0	1197,0
2001	2242,9	1047,6	1195,3
2002	2234,0	1050,2	1182,0
2003	2223,0	1037,5	1185,5
2004	2213,0	1033,0	1180,0
2005	2205,5	1030,8	1174,7
2006	2196,9	1028,4	1168,5
2007	2192,4	1027,9	1164,5
2008	2188,4	1027,5	1160,9
2009	2187,2	1028,1	1159,1
2010	2188,9	1029,3	1159,6
2011	2191,3	1030,7	1160,6
2012	2194,9	1033,2	1161,7

*Джерело: Головне управління статистики у Волинській області та Головне управління статистики у Рівненській області

Рис. 1. Динаміка частки чоловічого та жіночого населення Північно-Західного економічного району

осіб молодше працездатного віку становить 19,1 %, а осіб старше працездатного віку - 20,6 % (рис. 2).

Загальний коефіцієнт демографічного навантаження в регіоні становить 659,0 ‰, коефіцієнт навантаження дітьми - 316,5 ‰, а коефіцієнт навантаження особами старше працездатного віку - 342,6 ‰.

Коефіцієнт старіння "зверху" - 17,3 ‰, а коефіцієнт довголіття - 17,9 ‰. Такі значення за шкалою Ж. Боже-Гарньє та Е. Россега відповідають високому рівню старості. В Україні дані коефіцієнти рівні 21,2 ‰ та 16,7 ‰ відповідно, а це вже дуже високий рівень старіння за вказаною шкалою [3; 4].

Вікова і статеву структуру населення Північно-Західного економічного району має певні регіональні відмінності. Так, найвища питома вага осіб у віці молодшому за працездатний спостерігається у поліських районах, а саме Рокитнівському (частка дітей становить 26,9 ‰), Березнівському (24,5 ‰), Володимирецькому (24,5 ‰), Сарненському (24,0 ‰), Камінь-Каширському (23,5 ‰), Любешівському (22,0 ‰), Зарічненському (21,7 ‰) та Маневіцькому (21,5 ‰). Найменшою частка осіб молодше працездатного віку є у містах обласного підпорядкування Острозі, Рівному,

Розподіл постійного населення за віком Північно-Західного економічного району*

	Кількість населення			
	Всього, тис. осіб	молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний
1991	2250,1	550,2	1227,8	472,1
1992	2260,5	549,7	1230,9	479,9
1993	2270,9	550,5	1237,0	483,4
1994	2273,9	550,3	1241,7	481,9
1995	2272,8	580,7	1215,0	477,1
1996	2269,9	573,8	1215,7	480,4
1997	2265,6	564,9	1218,8	481,9
1998	2262,8	556,6	1226,2	480,0
1999	2258,9	547,1	1234,8	477,0
2000	2251,0	533,3	1244,5	473,2
2001	2242,9	517,8	1251,6	466,5
2002	2234,0	503,5	1266,7	463,8
2003	2223,0	486,2	1276,9	459,9
2004	2213,0	472,8	1285,1	455,1
2005	2205,5	462,1	1290,6	452,8
2006	2196,9	453,7	1296,6	446,6
2007	2192,4	448,4	1300,2	443,8
2008	2188,4	444,4	1301,6	442,4
2009	2187,2	443,2	1299,5	439,5
2010	2188,9	413,0	1329,5	446,4
2011	2191,3	415,4	1326,8	449,1
2012	2194,9	418,7	1323,0	453,2

*Джерело: Головне управління статистики у Волинській області та Головне управління статистики у Рівненській області

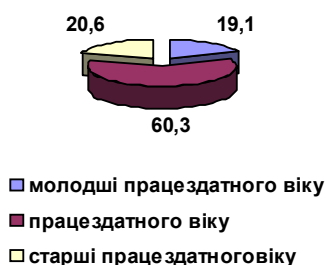

Рис. 2. Динаміка частки вікових груп населення Північно-Західного економічного району

Володимирі-Волинському, Луцьку, Дубні, а також Гоцанському та Іваничівському районах (12,7%, 14,8, 15,7%, 15,9%, 15,7%, 16,7% та 16,9% відповідно).

Найбільше старіння населення характерне для південних районів. Зокрема, найбільша частка пенсіонерів зареєстрована у Острозькому (22,5%), Гоцанському (22,0%), Корецькому (21,9%), Горохівському (22,1%), Володимир-Волинському (21,3%) та Турійському (21,0%) районах. Крім того, для таких районів як Іваничівський, Локачинський, Любомльський, Рожищенський, Шацький і Костопільський частка осіб старше працездатного віку становить більше 18,0%, а це дуже високий рівень демографічної старості за шкалою Ж. Боже-Гарньє та Е. Россета.

Найнижчою частка пенсіонерів є у місті обласного підпорядкування Кузнецовську, де становить лише 7,7%, що відповідає рівню демографічної молодості. Також порівняно невисока питома вага осіб пенсійного віку у Сарненському районі (9,2%) та місті Ковелі (11,0%). Проте і це вже є власне поріг демографічної старості [3; 4].

Варто зазначити, що у віковій групі молодше працездатного віку частка чоловіків є вищою і становить 51,4%. Така ситуація характерна для всіх адміністративних регіонів. Це пояснюється тим, що хлопчиків народжується завжди більше. Але вища смертність чоловіків призводить до того, що перевага чисельності чоловіків з віком поступово зменшується. Зокрема, вже з вікової групи 25-29 років кількість жінок починає переважати над кількістю чоловіків і їх частка серед осіб працездатного віку становить 49,0%. У старшому віці частка чоловіків ще більше скорочується. Це пов'язано із тим, що у жінок більша тривалість життя, пік смертності у чоловіків настає після 40 років, а жінок після 50 років. Так, у Північно-західному економічному районі частка чоловіків серед пенсіонерів становить 35,1%, тоді як жінок аж 64,9%.

Середній вік населення в Північно-Західному

Середній вік населення Північно-Західного економічного району*

	Середній вік населення				
	загальний	чоловіки	жінки	міські поселення	сільські поселення
Північно-Західний економічний район	37,1	34,6	39,4	37,0	37,3
Україна	40,4	37,6	42,8	40,2	40,8

*Джерело: Головне управління статистики у Волинській області та Головне управління статистики у Рівненській області

Вік балансування у Північно-Західному економічному районі*

Вікові інтервали	Чоловіче населення	Жіноче населення	Ряд різниці
0-4	81302	76284	5018
5-9	67992	64210	3782
10-14	66133	62823	3310
15-19	75150	72084	3066
20-24	85512	82116	3396
25-29	92468	94199	1731
30-34	81813	81865	52
35-39	77754	77244	510
40-44	71110	71998	888
45-49	69693	74269	4576
50-54	75240	84700	9460
55-59	55831	67435	11604
60-64	45352	60937	15585
65-69	25155	39887	14732
70 і старше	62637	145727	83090

економічному районі становить 37,1 років, середній вік жінок традиційно є вищим і становить 39,4 років, тоді як чоловіків - 34,6 років, середній вік жителів міст і сіл є майже рівним і становить 37 та 37,3 років відповідно. Варто зазначити, що всі ці показники є нижчим ніж в загальному по Україні (табл. 3).

Якщо порівняти зміни кількості і складу населення у Північно-Західному економічному районі та Україні, що сталися за період з 1991 по 2012 роки, то можна відмітити певні спільні та відмінні риси. Зокрема, кількість населення в Україні за вказаний період теж зменшилась, але цей показник є значно вищим і складає 12 %, тоді як у Північно-Західному економічному районі - лише 2,4 %. Чоловіче населення зменшилось на 8 %, а жіноче на 7,7 %. Що ж до вікової структури населення, то тут зміни є дещо іншими. Зокрема, якщо в Північно-Західному економічному районі ми спостерігаємо зменшення кількості дитячого населення та пенсіонерів і збільшення осіб працездатного віку, то в Україні працездатне населення навпаки скоротилось на 3,6 %, а кількість пенсіонерів зросла на 4 %.

Кількість дитячого населення теж зменшилась, але цей показник є набагато вищим і

складає 32 %. Таким чином ми бачимо, що зміни, які відбулись у віковій структурі населення в Північно-Західному економічному районі є більш позитивними, ніж в Україні [3; 4].

Також нами було визначено вік балансування Північно-Західного економічного району, як узагальнюючий показник статевих пропорцій, і становить він 30-34 роки (табл. 4).

Відповідно до такого віку балансування коефіцієнт демографічного здоров'я в регіоні становить 0,65. Це свідчить про те, що у 50-річному віці вже близько чверті жінок Північно-Західного економічного району живуть без чоловічого захисту, і зменшується шанс до старості бути у шлюбі.

Висновки. Таким чином, статево-вікова структура населення Північно-Західного економічного району характеризується перевагою жінок над чоловіками, що зумовлено різними причинами соціально-економічного характеру, а також зростанням частки осіб працездатного віку при зменшенні частки дітей та пенсіонерів.

Список літератури

1. Куставська О. В. Комплексний статистичний аналіз закономірностей розподілу населення за статтю та

- віком (на прикладі Тернопільської області) / О. В. Куставська // Регіональна економіка. - 2007. - № 1(43) - С. 135-145.
2. Лібанова Е. М. Низька тривалість життя населення - основний прояв тотальної демографічної кризи в Україні / Е. М. Лібанова // Журн. Акад. мед. наук України. - 2007. - 13, № 3. - С. 411-447.
3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/>
5. Прибиткова І. М. Основи демографії : Навч. посібник для вузів / І. М. Прибиткова. - К. : АртЕк, 1995. - 256 с.
6. Стеценко С. Г. Демографічна статистика / С. Г. Стеценко. - Київ : Вища школа, 2005. - 415 с.

Поручинская И. В. Половозрастная структура населения Северо-Западного экономического района. В статье исследована современную половозрастную структуру населения в Северо-Западном экономическом районе. Проанализировано соотношение распределения населения за статью и возрастом. Определенна демографическая нагрузка и особенности ее распределения за основными группами населения.

Ключевые слова: население; половозрастная структура; демографическая нагрузка; возраст балансирования.

Poruchinska I. V. Age-sex structure of population of the North-Western economic district. In the article investigational modern sex-age structure of population in the North-Western economic district. Correlation of distributing of population by sex and by age is analysed. Certainly demographic loading and features of his distributing after the basic groups of population.

Key words: population; sex-age structure; demographic loading; age of balancing.